

De relatie tussen mens Hoe komen

Ute Kirchgässer, plantenveredelaar bij Kultursaat in Duitsland, verdiept zich in de relatie tussen mens en plant. In cultuur gebrachte planten hebben steeds meer gezondheidsproblemen. Maar ook bij de mens nemen intoleranties en allergieën voor voedingsmiddelen toe. Je kunt je dan ook afvragen: wie verdraagt hier wie niet?

Tekst: Ute Kirchgässer

Dit is een samenvatting van de lezing door Ute Kirchgässer op de BD-landbouwconferentie in Dornach in februari 2016. Het thema van de conferentie was: 'Onze aarde, een wereldwijde tuin?' Gineke de Graaf verzorgde de vertaling uit het Duits.

Ik werk en leef in een groenteveredelings-tuin. Die is deel van een groter landschap bestaande uit velden, bossen en hagen, uit een beek en zijn beekdal. Wie leven er allemaal in zo'n landschapseenheid? Laten we daarvoor eens naar de statistieken kijken: van de lopende en springende dieren (haas, ree, muis, eekhoorn, enz.) leven er zo'n 15 tot 20 soorten. De kruipende dieren (kikker, salamander, slak) worden op 50 geschat. De insectenwereld is met meer dan 200 soorten vertegenwoordigd. De vogelwereld is met haar 50 tot 60 soorten de best bekende groep. En wat betreft de planten geldt voor Duitsland dat

< Glas-in-loodraam in de Sint Vitus kathedraal in Praag, gemaakt door de Tsjechische jeugdstilkunstenaar Alfons Mucha. (Foto: Gerda Peters)

en plant

cultus en cultuur weer samen?

er op 6 vierkante kilometer gemiddeld 650 soorten voorkomen. Alles bij elkaar zijn dat dus bijna 1000 soorten. Daarbij komt nog een moeilijk overzienbaar aantal levende wezens in de bodem.

Het nieuwere natuurwetenschappelijk onderzoek komt met steeds meer voorbeelden, hoezeer deze veelvoud van organismen – tot in de communicatie – met elkaar vervlochten is. Je kunt bijvoorbeeld de wortelactiviteiten van een plant vergelijken met processen die bij ons in de hersenen plaatsvinden. Het vlechtwerk van organismen in de bodem wordt wel eens met ons internet vergeleken. Het wordt steeds duidelijker: alles beschikt over intelligentie en gevoel.

In de antroposofie wordt gesproken over het zielsmatige en het geestelijke bij de plant. We gaan ervan uit dat het groeps-ik van de plant in het midden van de aarde is en dat de plantenwortel naar het midden van de aarde toegroeit, omdat ze verlangt naar haar 'ik' (zie bijv. R. Steiner: De wereld van de zintuigen en de wereld van de geest (GA134) voordracht van 1 januari 1912). De plant verlangt echter ook naar de zon en naar de kosmos. En ook leeft de plant geheel en al in een ziele-verbinding met de mens.

Mijn ervaring is dat bij de cultuurplanten de

mogelijkheden voor communicatie en het aangaan van relaties verminderd zijn. Vergelijk het met het verlies van instinctwerking bij sommige huisdieren. De cultuurplanten zijn niet meer, zoals hun 'wilde' verwanten, ingebed in de wijsheid van de natuur. En hoe meer wij onze cultuurplanten veredelen op kilo-opbrengst, uniformiteit, enzovoorts, hoe meer ze vatbaar worden voor ziekten. Je kunt je dus afvragen: wat hebben planten nodig om gezond te zijn? Door ingrijpen van de mens vermeederen zich de gezondheidsproblemen van de plant. Maar ook bij de mens treden problemen op: de toenemende intoleranties en allergieën voor voedingsmiddelen zijn een uitdrukking van het uit balans raken van de relatie mens – cultuurplant. Je kunt je dan ook afvragen: wie verdraagt hier wie niet? Met de blik op onze verantwoordelijkheid ten opzichte van de plantenwereld zou de vraag dan ook moeten luiden: wat voor relatie met ons heeft de plant nodig, om gezond te zijn?

In de oudheid was het paradijs, de omheinde tuin, een cultuur- en cultusruimte. De opgave van het priesterlijke bestond uit het verzorgen van de samenhangen. Iets wat verwant is met de latere transsubstantiatie (de verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus) het centrale

element in de christelijke cultus. In de loop van de bewustzijnsontwikkeling ging de eenheid tussen cultus en cultuur verloren. De cultus trok zich steeds verder terug in de binnenruimte van de tempels. De toegang was alleen nog voorbehouden aan de priesters; zij wijdden zich namens de gemeenschap aan de verzorging van de samenhang met de goddelijke wereld. We kennen bijvoorbeeld bij de Joden in de synagoge het allerheiligste deel, dat door een voorhangsel afgescheiden is van het deel waar de 'leken' mogen komen. In dit allerheiligste heeft alleen de priester toegang. Dat dit voorhangsel bij de kruisiging van Christus in tweeën scheurde, is een sprekend beeld voor de vernieuwende opheffing van de destijds noodzakelijke scheiding.

Het is interessant om vanuit deze achtergrond eens de positie van het altaar, de plek van de transsubstantiatie in de christelijke kerk, na te gaan. Oorspronkelijk stond het altaar nog helemaal aan de oostelijke wand van de apsis (ronde deel vooraan in de kerk). De toegang tot het koor (ruimte vooraan in de kerk voor de geestelijken) was aanvankelijk nog door een hek afgescheiden. In de loop van de tijd verschoof de plek van het altaar steeds verder van het oosten naar het

westen, terwijl tegelijkertijd het koorhek verschoof van het westen naar het oosten en tenslotte verdween. Aan het verzorgen van de samenhangen met het goddelijke, aan de omzetting van het aardse naar het hemelse, ging de gemeenschap – gingen meer en meer mensen – deelnemen. Gaandeweg deze ontwikkeling verdween ook de invloed van de geestelijke stand op het bereik van het levende. Aan de ene kant de opening van de cultus voor de gemeenschap, aan de andere kant het verlies van invloed van het priesterlijke op het dagelijkse leven. Hoe moet het nu verdergaan met de verzorging van het cultische, dus met de verzorging van samenhangen in het dagelijkse leven? Wie neemt nu deze opgave over, die oorspronkelijk in priesterlijke hand lag? Het antwoord ligt voor de hand: wij moeten zelf de verzorging van de samenhangen oppakken. We kunnen ons niet meer verlaten op de geestelijkheid. We moeten in ons beroepsleven de cultuurontwikkeling zelf vol-

trekken. Dat is wat wij onze cultuurplanten kunnen geven: onze zorg voor de relatie tussen plant en mens, en voor de relatie tussen de plant en haar ziele- en geestesoorprong. Daarmee geven we haar mogelijkheden voor gezondheid terug. De brief van Paulus aan de Romeinen (Hfdst.8,19) wordt hier opnieuw actueel: 'De scheppingsmacht ziet met ongeduld uit naar de verlossing door de mens', zo staat er in de Lutherse vertaling. De natuur wacht op de verlossing door de mensen, die zich door de scholing van hun zelf als zonen van God kunnen herkennen. De gehele natuur wacht op de metamorfose van het paradijs (als beginpunt van de ontwikkeling) tot de stad uit edelstenen, het 'hemelse Jeruzalem' (als eindpunt van de ontwikkeling). Om dit tot stand te brengen, heeft de natuur de mens nodig: een mens die zich weer het ziele- en geestniveau in de wereld durft en weet toe te wenden. Hoe kan dat eruit zien? Uit de ontwikkelingspsychologie van de mensen weten we, dat

het om mens te worden, niet genoeg is om geboren te worden. We hebben iemand tegenover ons nodig, aan de hand van wie we ons kunnen leren oprichten. Zonder een medemens tegenover zich, verkommert de mens. Wat we nodig hebben is de liefdevolle en bevestigende blik van de moeder. Haar erkenning en de erkenning van de wereld der volwassenen. Dat is een levenslange uitdaging. Hoe kunnen we het priesterlijke aan de planten tegemoet brengen? Hoe kunnen cultuur en cultus – het land bebouwen en het priesterlijke – weer één worden? Door precies deze houding, het respecteren en bevestigen van het ziele- en geestwezen, ook naar de planten (en dieren) in te nemen. De wijze van ontmoeten en het omgaan met, is beslissend. In de verbinding met de natuurwezens maken we ook de zorg voor de verbinding met het goddelijke in de wereld mogelijk.

Dit komt terug in deze Oud Perzische spreuk:

Ute Kirchgässer, plantenveredelaar bij Kultursaat in Duitsland

*Draag de zon naar de aarde, o mens
Gij zijt tussen licht en duisternis geplaatst
Wees een strijder voor het licht
Houd van de aarde
Zodat ze tot een stralende edelsteen wordt
Herschep de plant
Herschep het dier
Herschep uzelf*